

THẰNG CUỘI, THÁNG TÁM

“Đến đây, tôi cũng muốn mua một mảnh đất trên mặt trăng, mơ cuộc sống ung dung tự tại cho thỏa chí tan bồng của một kẻ ngây dại muốn làm bạn với gió trăng. Và vì nơi đó, vẫn có “thằng Cuội già ôm một mối mơ”...”

Mặt trăng đối với các nhà khoa học không gian luôn là chủ đề lý tưởng, họ ngày đêm nghiên cứu và khát khao chinh phục. Khi con người đầu tiên bước chân lên Mặt trăng thì đã cảm cợt như thế: “À, anh mày đến rồi đấy, từ địa cầu đấy!”. Chuyện đùa có thật, một tay môi giới tên là Dennis Hope từ năm 1980 đã tận dụng được sơ hở của Liên Hiệp Quốc về quyền sở hữu ngoài không gian để kiếm được khối tiền bằng cách kinh doanh đất trên mặt trăng. Khách hàng của Dennis đủ mọi tầng lớp, độ tuổi, từ anh nông dân đến chính trị gia, từ đứa trẻ sơ sinh cho đến ông già 97. Cho đến nay, có hơn 6 triệu người đã giao dịch và những khách hàng của Dennis đều được cấp một “sổ đỏ lung linh” để ngắm khi giấc mơ về. Giờ đây họ đã là hàng xóm của chú Cuội, chị Hằng... ít nhất là trên giấy tờ. Nghe đâu gần đây “ngài” Dennis đã chuyển nhượng quyền sở hữu mặt trăng cho một công ty ở Úc để công ty này tiếp tục chuyện làm ăn trên mặt trăng.

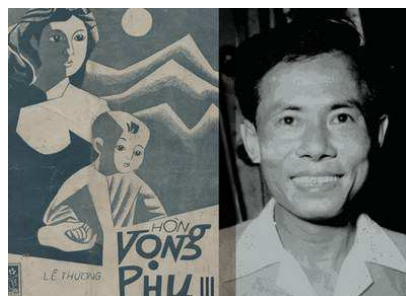

“Đây là bước đi nhỏ bé của một người, nhưng là bước tiến khổng lồ của nhân loại” - lời du hành gia Neil Armstrong, người đầu tiên đặt chân lên Mặt trăng hôm 20-7-1969

Đó là chuyện của các nhà khoa học và hình thái mua bán về mặt tinh thần nhiều hơn vật chất, còn đối với các em thiếu nhi thì mặt trăng đơn giản chỉ là chú Cuội và cây đa bên cạnh Hằng Nga tiên nữ.

Đêm Rằm là dịp Ông Trời ban trăng tròn vành thả xuống trần gian. Trăng tròn là ánh sáng yêu thương, là giai thoại về mỹ nữ khuynh thành, là điểm hẹn hò đoái hoài đôi lứa, là đường về nhà trăng giữa đêm thâu, nhiều người tu hành còn xem nó là dấu hiệu giác ngộ hoặc trái lại sẽ bị hóa thân thành quỷ dữ, nhưng đúng nhất, theo tôi nó phải là nơi lũ trẻ nô đùa dưới tán đa bất tận, nơi mà nhân vật thằng Cuội cứ được nhắc mãi trong lời ca khúc thiếu nhi bất hủ của Lê Thương.

Lê Thương để lại cho đời ba bản “Hòn Vọng Phu” nổi tiếng, còn ở mảng nhạc thiếu nhi, nổi bật nhất là **Thằng Cuội**, một ca khúc dân dã thanh thoát, bài hát trắng ngà hồn nhiên, đích thị là ca khúc thiếu nhi dành cho mọi lứa tuổi. Có ai chưa từng trải qua thời ấu thơ với những chuyện kể về chú Cuội, chị Hằng? Có đứa bé nào chưa từng nhìn lên cung trăng, đắm chìm mơ mộng trong những đêm Rằm tháng Tám?

Nhạc sĩ Lê Thương (1914-1996), người anh cả trong nền Tân nhạc Việt Nam - Ảnh tư liệu

Hôm nay nghe bài “Thằng Cuội” để được nhìn lại nơi xưa từng một thời hoa niệm dù ta đang ở xa tận chốn nao.

Bóng trắng trắng ngà có cây đa to
Có thằng Cuội già ôm một mối mơ.

Tác giả mở đầu ca khúc thiếu nhi với đôi câu thơ 8 chữ tự do không theo quy luật. Chỉ cần hình ảnh “bóng trắng, cây đa, thằng Cuội, mối mơ” đã gần như diễn đạt hết nội dung một bài hát.

Dưới bóng trăng có cây đa màu nhiệm, thứ cây quý trong cổ tích với khả năng cải tử hồi sinh mà chính vì nó Cuội đã phải lẻ loi. Giờ đây bao năm đã qua, Cuội đang mơ gì thế, Cuội có trách thế gian nói xấu hay trách người vợ đã gây đại nạn cho Cuội hay chăng?

Trước đây tôi không hiểu vì sao những tánh xấu người đời đều gán cho Cuội, cái gì cũng... như Cuội, đặc biệt là nói dối như Cuội. Xem tài liệu thì thấy sao mà nhiều Cuội quá, Cuội của Tàu khác Cuội của Ta, rồi Cuội theo từ điển Hán-Việt khác Cuội trong chuyện cổ tích. Thôi đành hiểu đơn giản, Cuội mà người đời hay dùng để đả kích nhau là thằng Cuội có tài nói dối trong kho tàng truyện cổ tích Việt Nam, chứ thằng Cuội cung trăng vô ưu vô tội, không liên can.

Vậy khi cãi nhau có nên nói cho rõ: “Nói dối như thằng Cuội trong truyện cổ Việt chứ không phải thằng Cuội cung trăng!”. Lúc đó tiếng Việt sẽ có một trong những câu xô xiên thuộc dạng đáng yêu nhất thế giới.

Chú Cuội ngồi gốc cây đa...

Ở thời của Lê Thương, “Thằng Cuội” có lẽ là bài duy nhất có từ “thằng”. Đến khi dòng underground phát triển, phong cách sáng tác tự do hơn, tôi nghe vài bài có từ này, nhưng quả thật là thường thức không vô.

“Thằng” là cách gọi của những bạn bè đồng lứa, hay người bề trên đề cập tới người nhỏ tuổi hơn, dù sao nó cũng là cách dùng từ ngữ bình dân, kém trang trọng, một số người xem đây là cách xưng hô thân mật không màu mè. Thật khó tưởng tượng nó lại được dùng trong một sáng tác dành cho thiếu nhi, và càng không ngờ chính nhờ nó đã tạo nên nét đặc thù cho bài hát.

“Thằng Cuội” đứng một mình thì quả là có vấn đề. Xưa nay chúng ta thường gọi là chú Cuội, ai lại gọi Cuội cung trăng là “thằng”. Trừ khi Cuội là biệt danh của một ai đó, khi gọi thì bạn bè thêm đại từ “thằng”. Còn ở đây, Cuội của các em thiếu nhi là Cuội mộng Cuội mơ, Cuội ngây thơ Cuội thật thà, Cuội đáng yêu biết nhường nào.

Lạ thay trong bài hát của Lê Thương, khi ráp vào câu nhạc thì “thằng Cuội” lại nghe dễ thương, ảm áp vô cùng. Câu thơ đi vào nhạc làm bằng quên đi những đại từ xưng hô hình thức, “thằng” hay “chú” đều không còn quan trọng, chỉ có Cuội mà thôi, âm nhạc quả thật diệu kỳ đã vun tròn câu chữ.

Chú Cuội - chị Hằng trong mắt con trẻ - Ảnh: socnhi.com

Nghe các em thiếu nhi hát “Thằng Cuội” thật vô tư trong sáng, duy đối với bài hát này, tôi đặc biệt ấn tượng với giọng ca của nữ ca sĩ Ánh Tuyết. Nghe Ánh Tuyết hát “Thằng Cuội” mà cứ ngỡ có mẹ bên cạnh đang kể con nghe chuyện cổ tích, rót mật đêm Rằm làm nhớ những năm tháng du dương ngây dại. Chất giọng của Ánh Tuyết mới nghe tưởng nặng nề, nhưng khi cô cất tiếng hát lại lạnh lớt, vừa rần rờ vừa yếu điệu duyên, như có nam châm hút tai người nghe, cảm thấu từng âm thanh một.

*Lặng nghe trăng gió bảo nhau
Chị kia quê quán ở đâu...
Trời cho sao chiếu ngàn muôn
Đền công cho để nỉ non.*

Lời trong “Thăng Cuội” mộc mạc, giản dị mà không kém phần sang trọng. Nghĩ mãi, ở đẳng cấp sáng tác ca khúc mà nghe tựa như dân ca thể này chỉ có Phạm Duy. Thiên tài họ Phạm cũng có bài “Chú Cuội” rất hay qua tiếng hát của Ái Vân, nhưng đem đến cảm xúc chừng chắc, không ngây ngô như “Thăng Cuội” của Lê Thương.

Nét sang trong “Thăng Cuội” tỏa ra từ ý, nhạc và lời hòa quyện cùng nhau. Tuyệt mỹ nhất trong bài phải là đoạn:

*Sáng rơi xuống đồi, sáng leo lên cây
Sáng mỗi chân rồi, sáng ngồi xuống đây.*

Nghệ thuật nhân hóa có thể nói là hoàn hảo, tạo sự kỳ ảo trong khung cảnh làng quê chân chất. “Sáng” chính là “ánh sáng” từ “bóng trắng trắng ngà” toả xuống. “Sáng” được Lê Thương dùng như danh từ riêng dành cho con người cụ thể, rồi những động từ đi kèm đều được liên tưởng đến cảnh đùa chơi của trẻ nhỏ: “rơi, leo, mỗi, ngồi”. Nghệ thuật đối xứng giữa “đồi” với “rồi”, “cây” với “đây” là không thể thay thế bằng bất cứ từ gì khác.

Tất cả đã làm nên một tuyệt phẩm âm nhạc giữa đêm trăng, cái tuyệt đến từ sự sang trọng được kết hợp bởi nghệ thuật tinh tế và tâm hồn trong sáng, cái tuyệt nằm ở sự dung dị để tất cả mọi người có thể tận hưởng, cái tuyệt ở sự đơn giản luôn là cái tuyệt phức tạp và đỉnh cao nhất.

“Thăng Cuội” của Lê Thương đã phá vỡ quy luật xưng hô, và có lẽ chính nhờ vậy mà bài hát này đi vào vọng vô âm sống mãi, dù Rằm tháng Tám chỉ có một ngày trong năm.

Thời hiện đại, lòng đèn ông trăng ngày càng trở nên xa lạ với các em thiếu nhi đô thị, các em thích chơi điện tử trên điện thoại thông minh, máy tính bảng; những hộp bánh Trung Thu không còn là món ăn ghi dấu ấn trăng rằm, nó giờ đã thành món quà sang chảnh để biếu xén. Những điều trên làm ta cảm thấy Rằm tháng Tám dễ chừng xa lạ, chỉ có nghe lại bài “Thăng Cuội” là giúp ta trở về với cảm xúc, nhắc nhớ đứa trẻ năm nào nhìn Cuội dưới trăng ngà toả ánh.

Đến đây, tôi cũng muốn mua một mảnh đất trên Mặt trăng, mơ cuộc sống ung dung tự tại cho thỏa chí tan bồng của một kẻ ngây dại muốn làm bạn với gió trăng. Và vì nơi đó, vẫn có “thăng Cuội già ôm một mối mơ”...

Cám ơn “Thăng Cuội” của Lê Thương!

Sài Gòn - Trung Thu 2016

Anh Thư

<http://nhipcauthegioi.hu/Van-hoa/THANG-CUOI-THANG-TAM-5321.html>